

Вікторія СЕНЬКО

викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ЯК УНІВЕРСАЛЬНИЙ ПРИНЦИП ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Європейська інтеграція України виступила своєрідним каталізатором реалізації реформ у сфері захисту дітей від сексуальної експлуатації. Відповідні новації викликали реальне впровадження нових стандартів забезпечення прав та свобод дитини з боку держави та її органів. Одним із найбільш вагомих кроків у напрямі системного вдосконалення національного законодавства та практики його реалізації стало прийняття Закону України «Про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства» [1]. Цей закон приводить національне законодавство у відповідність до норм Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Ланцаротської конвенції). Ним вносяться зміни до Кримінального кодексу, Кримінального процесуального кодексу та Закону України «Про охорону дитинства».

Метою представленого дослідження є висвітлення принципу верховенства права як основної правової основи у кримінально-процесуальному аспекті, у кримінальних правопорушеннях проти статевої свободи та недоторканості особи.

Дослідження принципу верховенства права із різних позицій привертає значну увагу українських фахівців у різних галузях права. У тому числі таких вчених, як: В. Авер'янов, Ю. Оленін, С. Головатий, Ю. Грошовий, Т. Добровольська, Н. Козюбра, В. Лемак, Н. Онищенко, О. Пасенюк, П. Рабінович, В. Савицький, А. Селіванов, А. Скакун, О. Скрипнюк, О. Стрижак, М. Строгович, І. Тиричев, В. Федоренко, С. Шевчук, О. Янковська та багатьох інших.

Переходячи до основного матеріалу дослідження, зазначу, що кожна держава має власну правову систему, яка впливає на створення матеріального кримінального права у кримінальних правопорушеннях проти статевої свободи та статевої недоторканності.

Матеріальне право зосереджено на суті злочину, наприклад, елементах складу злочину, які містять заборонене діяння (*actus reus* – «винна дія») і суб'єктивну сторону (*mens rea* – «злочинний умисел»). Різні країни можуть надавати перевагу криміналізації різних діянь на основі різних елементів, що утворюють склад злочину. В якості альтернативи країни можуть

криміналізувати ті ж дії, проте закони можуть відрізнятися з точки зору того, яка «суб'єктивна сторона» робить осіб винними за таке діяння (тобто з точки зору ступеня кримінально-правової вини).

Процесуальне право так само визначає межі процесів та процедур, які необхідно дотримуватися при застосуванні норм матеріального права, а також правила, що забезпечують можливість застосування матеріального права. Відповідно до ч. 1 ст. 7 КПК України визначено загальні засади кримінального провадження. Так, зміст та форма кримінального провадження повинні відповідати загальним принципам кримінального судочинства, де серед 22 основ, відповідно до яких здійснюється кримінальне провадження, першочергово закріплено принцип верховенства права [2].

Також ст. 8 «Верховенство права» КПК України роз'яснює суть цього принципу, визначаючи, що кримінальне провадження здійснюється з дотриманням принципу верховенства права, згідно з яким людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст та спрямованість діяльності держави. Принцип верховенства права у кримінальному провадженні застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини [2]. Тут варто зазначити зроблений законодавцем акцент на права і свободи людини як найвищої соціальної цінності. Також простежується чіткий взаємозв'язок як із конституційними нормами, так і з практикою діяльності Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), що свідчить про дотримання міжнародних стандартів.

Верховенство права – це принцип управління, на підставі якого всі особи, установи та освіти, державні та приватні, в тому числі і сама держава, підпорядковуються законам, які публічно приймаються, так само виконуються, підлягають незалежному судовому контролю та відповідають міжнародним нормам та стандартам у галузі прав людини [3].

Концепція верховенства права передбачає, що норми мають бути опубліковані, стабільні та передбачувані у своєму застосуванні. Важливою вимогою є доступність системи правосуддя та її незалежність від виконавчої та законодавчої гілок влади. Якщо подивитися раціонально, то верховенство закону не дає оцінки справедливості самих норм, а скоріше, встановлює процедурні атрибути, якими має володіти правова система. На сьогоднішній день верховенство права є глобальною метою міжнародного співтовариства, досягнення якої можливе лише шляхом міжнародної інтеграції, зумовленої глобалізацією та технологічним прогресом, які сприяють зростанню взаємодії держав на міжнародному та регіональному рівні.

Міжнародна незалежна некомерційна організація The World Justice Project (WJP) вперше опублікувала Індекс верховенства права 2010. Організація займається розвитком верховенства права – принципу, що полягає у визнанні пріоритету права над державою та забезпечує підзвітність усіх її осіб та інститутів.

Всесвітній проєкт правосуддя Rule of Law Index є провідним світовим

джерелом оригінальних незалежних даних про верховенство права. Охоплюючи 128 країн та юрисдикцій, індекс спирається на національні опитування понад 130 000 домашніх господарств та 4 000 практикуючих юристів та експертів для вимірювання того, як верховенство права сприймається та реалізовується у всьому світі [4].

Укладачі рейтингу оцінюють за 8 ключовими показниками:

1. Обмеження повноважень інститутів влади.
2. Відсутність корупції.
3. Порядок та безпека.
4. Захист основних прав.
5. Прозорість інститутів влади.
6. Дотримання законів.
7. Цивільне правосуддя.
8. Кримінальне правосуддя

Україна у 2021 році посіла 74 місце за рівнем верховенства права серед 139 країн світу, покращивши свої показники одразу на п'ять позицій. Про це йдеться у звіті World Justice Project – міжнародної організації громадянського суспільства, яка займається просуванням верховенства закону у всьому світі.

На тлі пандемії COVID-19 дотримання принципу верховенства права погіршилося більш ніж у половині світу. При цьому найгірша ситуація спостерігається у сфері обмеження урядових повноважень, суспільного простору, своєчасності правосуддя та відсутності дискримінації [5].

Безумовно, Україна має розробити свою національну методологію розрахунку індексу Верховенства права, а також розробити та ефективно здійснювати механізми покращення показників даного індексу, особливо тих факторів, які мають найменше значення. Необхідно провести моніторинг усіх систем, які беруться до уваги, виявити недоліки та проводити систематичні та регулярні заходи щодо їх усунення.

При цьому верховенством права мають займатися не лише державні структури, а й кожен громадянин нашої держави, оскільки саме на користь кожного з нас підвищення рейтингу нашої країни.

Декларація наради на високому рівні Генеральної Асамблеї ООН з питання про верховенство права на національному та міжнародному рівнях від 24 вересня 2012 р. [5] підтверджує, що права людини, верховенство права та демократія взаємопов'язані та підкріплюють одне одного, що вони відносяться до універсальних, неподільних основним цінностям та принципам будь-якої сучасної демократичної держави.

---

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Ланцаротської конвенції): Закон України від 18.02.2021р. № 1256-IX. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1256-20#Text>

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012р. № 4651-VI. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

3. WJP Rule of Law Index 2021. URL: <https://worldjusticeproject.org/our-work/research-and-data/wjp-rule-law-index-2021>.

4. Україна – на 74 месте по уровню верховенства права. UATV: вебсайт. URL: <https://uatv.ua/ukraina-na-74-meste-po-urovnyu-verhovenstva-prava/>.

Людмила ЧЕРНИШОВА

старший викладач кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНА МАТРИЦЯ ЮРИДИЧНОГО ТЕКСТУ (на матеріалі Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної»)

Тексти різних функціональних стилів і жанрів є важливим об'єктом для студіювання в сучасній лінгвостилістиці – науці, що вивчає стилістичну систему національної мови, її зміст і сутність. До поля дослідницького аналізу наразі все частіше потрапляють юридичні тексти, жанрово-стилістична стратифікація яких постає однією з актуальних мовознавчих проблем. Переважно це документи офіційно-ділового стилю, що має низку підстилів, із такими основними ознаками, як: регульовально-імперативний характер, документальність, стабільність, стислість, чіткість, висока стандартизація значної частини висловів, сувора регламентація тексту [4, с. 257].

Теоретичні основи лінгвостилістичного аналізу юридичних текстів закладено в працях українських мовознавців другої половини ХХ ст. (М. Жовтобрюх, А. Коваль, М. Пещак, М. Пилинський та ін.). У лінгвоукраїністиці початку ХХІ ст. інтегративно-антропоцентричний підхід до вивчення мови різнотипних юридичних документів простежуємо в дослідженнях С. Єрмоленко, М. Мамич, Л. Мацько, І. Царьової та ін. Зусиллями багатьох сучасних науковців сформовано *лінгвостилістичну матрицю* юридичного тексту – мовно-нарративну модель, яку становлять специфічні лінгвоодиниці, що відбивають мовностильові норми тих чи тих юридичних підстилів.

На відміну від художнього тексту, лінгвостилістична матриця якого є найрозгалуженішою (її репрезентують такі численні образно-естетичні, емоційно-оцінні одиниці-стилеми, як: метафори, епітети, порівняння, гіперболи, контекстуальні синоніми й антоніми, оксиморони, літературно-художні антропоніми, фольклоризми, інтертекстеми, символи тощо [1, с. 17]), та текстів інших стилів, маркувальними складниками будь-якого юридичного тексту найчастіше постають суспільно-політичні й адміністративно-канцелярські терміни, а також специфічні морфологічні